

Finansdepartementet
Budgetavdelningen
103 33 Stockholm

SVERIGES RIKSBANK
SE-103 37 Stockholm
(Brunkebergstorg 11)

Tel +46 8 787 00 00
Fax +46 8 21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se

DNR 2016-00114
ER REF
Fi2016/00169/BaS

Remissyttrande om huvudbetänkandet Långtidsutredningen 2015 (SOU 2015:104)

2016-04-12

ESTABLISHED 1668

Riksbanken välkomnar Långtidsutredningens huvudbetänkande. Riksbanken håller med om att framtiden kräver anpassningsförmåga och inriktningsagendan för framtida reformer som utredningen presenterar är relevant och angelägen. De långsiktiga utmaningar som utredningen uppmärksammar bör tas på största allvar och Riksbanken vill understryka att det är av största vikt att fatta politiska beslut som möjliggör för ekonomin att anpassa sig. Det är viktigt att skyndsamt vidta åtgärder som gynnar personer som har svårt att etablera sig, både på arbets- och på bostadsmarknaden. Riksbanken hade önskat att det tydligare framkommit hur brådskande det är att komma till rätta med problem som finns på dessa marknader.

Viktigt att fatta långsiktigt riktiga beslut

Långtidsutredningen 2015 är en gedigen och mycket viktig kartläggning av utmaningar i svensk ekonomi. I utredningen presenteras fyra framtidstrender som kommer att ställa krav på den svenska ekonomins anpassningsförmåga. Riksbanken delar utredningens samlade bild av dessa långsiktiga utvecklingstrender: teknisk utveckling, fortsatt internationalisering, demografisk förändring samt klimatförändringar. Framtiden kräver anpassningsförmåga och inriktningsagendan för framtida reformer som utredningen presenterar är relevant och angelägen. Agendan innefattar generellt utformade regelverk, väl fungerande offentlig förvaltning, fokus på goda färdigheter hos befolkningen och fler i arbete för att säkra välfärden. Riksbanken delar också utredningens syn att Sverige i grunden är ett land som har goda förutsättningar att framgångsrikt möta de utmaningar som utvecklingstrenderna innebär för ekonomin och de offentliga välfärdssystemen. Men det är viktigt att inte vänta med att vidta åtgärder som kan möjliggöra för ekonomin att anpassa sig. I huvudbetänkandet presenteras en önskvärd inriktning för utformningen av kommande policyförslag men det lyfts inga konkreta policyförslag och inte heller betonas det hur angeläget det är att så snart som möjligt fatta långsiktigt viktiga beslut. Riksbanken anser att det är mycket viktigt att snarast ta itu med de utmaningar utredningen presenterar.

I Sverige har det skapats system som kortsiktigt gynnar individer som är etablerade, både på arbets- och på bostadsmarknaden, samtidigt som lagar, regler och avtal försvårar för individer som försöker komma in på dessa marknader. På längre sikt riskerar detta att leda till en lägre tillväxt. Därför är det viktigt och brådskande att vidta

■ åtgärder som gynnar personer som har svårt att etablera sig på arbets- och bostadsmarknaden. Riksbanken hade önskat att det tydligare framkommit hur brådskande det är att komma till rätta med problem som finns på dessa marknader.

Utmaningar för svensk arbetsmarknad

Fortfarande åtta år efter finanskrisen präglas svensk arbetsmarknad av matchningsproblem. Därför välkomnar Riksbanken alla förslag om åtgärder som kan förbättra omställningsförmågan och matchningen på arbetsmarknaden och leda till högre arbetskraftsutbud och lägre arbetslöshet på sikt.

För att finansiera de offentliga välfärdsåtagandena behöver arbetskraftsutbudet stiga i svensk ekonomi. Den demografiska utvecklingen innebär en utmaning i detta sammanhang. I Sverige har vi en kraftig ökning av flyktinginvandring samtidigt som andelen äldre blir allt större. I genomsnitt har dessa grupper ett lägre arbetskraftsdeltagande och en lägre sysselsättningsgrad jämfört med personer som är yngre och födda i Sverige. Det är en välfärd förlust både för enskilda människor och samhället i stort att inte ta till vara den potential som utrikes födda utgör. Det tar alltför lång tid för utrikes födda personer att komma in på den svenska arbetsmarknaden och det är därför högst angeläget att vidta åtgärder för underlätta deras inträde och etablering på arbetsmarknaden. Av naturliga skäl saknar majoriteten av flyktinginvandrare den kunskap och arbetslivserfarenhet som krävs för att få ett arbete på svensk arbetsmarknad. För att höja invandras färdigheter spelar utbildning en viktig roll men det kommer sannolikt behövas en mix av policyåtgärder och här är andra politikområden och lönebildningen viktiga för att nå framgång och öka integrationen. För ett ökat arbetskraftsutbud framöver är det också viktigt att öka de ekonomiska incitamenten till fortsatt arbete för äldre.

Hur väl man lyckas möta utmaningarna för svensk arbetsmarknad beror i stor utsträckning på hur institutioner, regelverk, arbetsmarknadspolitik, skattepolitik och lönebildning förmår att anpassa sig. Ett ambitiöst reformarbete med konstruktiva lösningar behöver genomföras så snart som möjligt.

Dåligt fungerande bostadsmarknad även en stabilitetsrisk

Huvudbetänkandet lyfter bostadsmarknadens dåliga funktionssätt som det största hindret för arbetskraftens rörlighet och hur det riskerar att hämma matchningen av arbetskraft och kompetens med arbetsgivares efterfrågan i den nödvändiga anpassningsprocessen. Riksbanken håller med om att detta är en viktig aspekt. I underlagsrapporten om bostadsmarknaden och den ekonomiska utvecklingen beskrivs problemen på bostadsmarknaden ur fler perspektiv och där betonas även de risker som problemen innebär för den finansiella stabiliteten och den ekonomiska tillväxten framöver. Underlagsrapporten understryker att det är viktigt att åtgärder vidtas snabbt, vilket även Riksbanken under lång tid framfört.

Den expansiva penningpolitiken i Sverige och andra länder behövs för att stimulera den ekonomiska tillväxten och motverka riskerna med för låg inflation. Men det låga ränteläget bidrar till trenden med stigande bostadspriser och en allt högre skuldsättning i hushållssektorn. Denna trend är problematisk eftersom en hög skuldsättning hos hushållen innebär en risk. Om det skulle inträffa negativa överraskningar, till exempel att räntor stiger på ett för hushållen oväntat sätt, kan högt skuldsatta hushåll välja att snabbt öka sitt sparande och därmed minska sin konsumtion. I ett sådant scenario kan en ekonomisk inbromsning komma att förstärkas kraftigt, i synnerhet om bostadspriserna börjar falla.

■ Prisutvecklingen på bostadsmarknaden är oroande och måste stävjas för att minska riskerna med hushållens skuldsättning. En förklaring till de snabbt stigande bostadspriserna är att utbudet av bostäder inte har stigit i samma utsträckning som efterfrågan. Med en växande befolkning kommer inte efterfrågan mattas av inom överskådlig tid, särskilt inte i storstadsregionerna. Det finns i dag flera underliggande strukturella problem på den svenska bostadsmarknaden som hämmar både bostadsbyggandet och ett effektivt utnyttjande av beståndet. Det handlar till exempel om krävande mark- och planeringsprocesser, kommunernas planmonopol, liten tillgång till byggklar mark, bristande konkurrens inom anläggningsbranschen och byggsektorn, reglerna på hyresmarknaden och gällande lagstiftning som underlättar överklaganden och ställer höga kvalitetskrav på de bostäder som byggs.

Riksbanken vill betona att det behövs grundläggande reformer på bostadsmarknaden så att det skapas bättre balans mellan utbud och efterfrågan. På så sätt kan den geografiska rörligheten öka och riskerna kopplade till hushållens skuldsättning minska. Åtgärder som ökar utbudet är centrala. Det kan handla om att reformera hyressättningssystemet, förbättra konkurrensen inom bygg- och anläggningsbranschen, göra en översyn av kommunernas regler för byggande och av beskattningen av fastigheter. Att genomföra en nedtrappning av ränteavdraget är också angeläget för att dämpa hushållens efterfrågan på lån och därmed skuldsättningen. Men även makrotillsynsåtgärder behövs. I den form amorteringskravet har beslutats anser Riksbanken att andra åtgärder också behöver vidtas, såsom till exempel att begränsa lånen i förhållande till inkomsten genom att införa ett skuldkvotstak. Det är en öppen fråga hur alla metoder ska kombineras, men reformarbetet kan inte vänta.

På direktionens vägnar:

Stefan Ingves

Kerstin Haglund

I beslutet har deltagit: Stefan Ingves (ordförande), Kerstin af Jochnick, Per Jansson, Cecilia Skingsley, Martin Flodén och Henry Ohlsson.

Föredragande har varit Maria Sjödin.